

Душан Ј. МАРТИНОВИЋ

АДМИРАЛИ И ГЕНЕРАЛИ ВОЈНОВИЋИ У РУСКОЈ ВОЈСЦИ

Кључне ријечи: Марко Ивановић, Александар Ивановић, адмирал црноморске флоте, контраадмирал црноморске флоте генерал кавалерије, црноморска флота

Опште напомене

Војновићи су веома старо племство чија генеалогичка сеже у средњи вијек. По породичној традицији ова породица потиче од Војна, унука Стевана Дечанског, с грбом Николе Алтомановића, кнеза Ужичког, преузетим из дјела Мавра Орбинија *Il regno degli Slavi* (штит с три једноглава орла, између којих се налази угласта пруга). У Боку Которску доселили су се из Херцеговине 1692. године¹ да би се заштитили од турског терора. Грб и племство им је признала Млетачка Република после 1771, а 1815. године Аустрија – скупа са осталим далматинским и бокешким параклеством. Признаване су им разне титуле: у српским земљама били су кнезови и сердари, у провинцијама под аустријском јурисдикцијом – конте и капетани, у Мађарској и осталим европским земљама носили су руску титулу грофова, по претку Ђорђу Васиљеву (1760-1821).

Први поморац из породице Војновића био је Александар Војинов Војновић, с Топле, 1754. године патрун трабакуле Св. Никола.² Војновићи су поморске дјелатности развили у другој половини XVIII и истакли се превасходно у руској служби, гдје су достизали до највиших војних чинова – адмирала и генерала.

Било је међу Војновићима истакнутих књижевника, правника, политичара и дипломата. Ђорђе-Ђуро И. Војновић (Херцег-Нови, 1833 -

¹ С. Накићеновић, *О херцеговским Војновићима*, Дубровник, 1910, стр. 13, 61.

² Петар Д. Шеровић, *Неколико података о поморству Општине херцеговске* - Годишњак Поморског музеја у Котору, II, 1953, стр. 49 и 51.

Задар, 1895), био је правник и политичар (предсједник Далматинског сабора); Иво Војновић (Дубровник, 1857 - Београд, 1929), драматург и познати књижевник (аутор *Дубровачке трилогије*); Константин Војновић (Херцег-Нови, 1832 - Дубровник, 1903), правник и политичар; др Лујо Војновић (Сплит, 1864 - Загреб, 1951), писац и дипломата (министар црногорске правде и опуномоћени посланик Црне Горе у Ватикану).

Није на одмет подсјетити на везаност Војновића за Херцег-Нови. У порти манастира Савине се налази скромна гробница с плочом на којој је уклесано: “Милом родитељу Јовану Војновићу – потомку славне српске породице [...] син Ђорђе 1887” и до ње друга плоча са епитафом: “Кнез Ђорђе Војновић – Ужички – на Крстов дан 1833 – умро 11. септембра 1895”.

1.

МАРКО ИВАНОВ[ИЧ] ВОЈНОВИЋ
(Херцег-Нови, 1750 – Витебск, 1807)
- адмирал -

Из породице Војновић, посебно мјесто као војсковођи припада адмиралу Марку Иванову Војновићу и његовом рођаку Јовану Васиљеву Војновићу, руском контраадмиралу, затим Александру Васиљеву Војновићу, такође руском генералу кавалерије, потом Николи Војновићу, заповједнику руско-турске ескадре, одјељења Ушаковљева, који се истакао у борби против Француза, од којих је освојио Анкону, коју им је папа Пио VI био уступио одлуком мира у Толентину 1797. године.

У руској историографији прилично је писано о адмиралу грофу Марку Војновићу. Посебно су исцрпне двије студије о њему: В. Н. Малишева, *Адмирал граф Марко Иванович Войнович*³ и Ал. Ск. (неразријешени иницијали): *Экспедиция графа Войновича к восточному берегу Каспия 1781-1782. г.*⁴ На основу ових студија и других поузданих података у могућности смо да реконструиремо животопис овог нашег истакнутог земљака, да освијетлимо његову личност и улогу у стварању руске Црноморске флоте. Аутори назначених студија о Марку Војновићу до ступања у Руску флоту 1770. године не дају никакве биографске податке, осим године рођења и истицања да се од ране младости посветио поморству “у једној словенској покрајини на обали Јадранаског мора”, што ће рећи у Боки Которској.

³ В. Н. Малышев, *Кавказцы или Подвиги и жизнь замечательных людей, действовавших на Кавказе*, Санкт-Петербург 1858.

⁴ *Морской сборник, издаваемый от Морского ученого комитета*, Том четвертый, за вторую половину 1850 года. - Санкт-Петербург, 1850, стр. 227-236.

Марко Војновић је рођен око 1750. године у породици Ивана Војновића у Херцег-Новом, гдје је провео дјетињство и рану младост, бавећи се поморством. Када је Катарина II, настављајући дјело Петра Великог, почела обнављати руску флоту, и предузимати интензивније поморске акције на свим морима која су Турци држали и контролисали, двадесетогодишњи Марко Војновић се 1770. године јавља као добровољац у ескадри вицеадмирала Арфа. Као вјешт поморац, већ “у првим мјесецима по ступању у Руску флоту заробио је три брода накрцана турском трговином и оружјем.” Стога лајтнант (поручник) Војновић постаје заповједник фрегате “Слава”, са којом се истакао у Првој архипелашкој експедицији (1769-1774) Балтичке флоте у крстаричким дејствима у Егејском мору и водама Леванта. Руска флота у овим операцијама била је подијељена у три ескадре. Прва ескадра, у којој је био Марко Војновић, састојала се од 7 бојних бродова, 18 фрегата и 20 помоћних и транспортних бродова, под командом грофа Алексеја Григоријевича Орлова (1737-1808). Приликом освајања одбрамбених бедема тврђаве луке Митилене, Војновић је 2. новембра 1771. први “са Славенима”, тј Бокељима, ушао у Адмиралитет и истакао на један турски бојни брод руску “царску заставу”.

По налогу грофа Орлова, маја 1772. године Марко Војновић је са својом фрегатом “Слава” заплијенио више грчких и турских лађа са кријумчареном робом. У окршајима са бродовима турске ескадре у водама Дарданела и Егејског мора те године запалио је 10 и заплијенио три брода, за шта је одликован Орденом св. Георгија (Ђорђа) IV реда. Уз то, заплијенио је и један енглески и два грчка брода и одузео им кријумчарени еспап.

И поред примирја склопљеног 1772. године по којему турска флота није смјела излазити из Дарданела, гроф Орлов је предвиђао да ће Турци примирје прекршити, што се и обистинило. Турска војна команда је одлучила да изврши препад са Улцињском флотом. Мустафа-паша је припремио Улцињску флоту и јаке десантне снаге за напад на Аузу (Парос), с намјером да уништи ово јако руско поморско упориште. Орлов је упутио два Војновића, Ивана и Јована, са фрегатама “Св. Никола” и “Слава” и штамбеком “Забијак” под заповједништвом капетана Кнежевића, са још двије полаке, у извиђање према обалама Мореје (Модони, Корони и Наварину).

Улцињани су крстарили са 7 фрегата и 16 шамбека између острва С. Мауро и Паксос. Покушали су Војновићи да одврате Улцињане од напада на руску ескадру. Када су, међутим, Улцињани убрзо добили појачање од 15 тунишких бродова, дошло је до жестоког окршаја 26. октобра 1772. Под командом капетана Коњајева, под непрекидном ватром топова са Патраске тврђаве и обалске турске војске, у одлучујућем окршају

28. октобра Турска флота је претрпјела тежак пораз. Запаљено им је 8 фрегата и 8 штабека. Од улцињских бродова није ниједан остао. Била је то послије Чесминске, најзначајнија побједа руских поморских снага у Архипелагу. И овом приликом истакао се Марко Војновић са својом фрегатом “Слава”.

И током 1773. Марко Војновић је учесник са својом фрегатом у свим важнијим окршајима на обалама Турске и Сирије (опсада и освајање Бејрута).

Након склапања мира с Турском 1774. године у Кучук Кајнарџију, и повратка Руске флоте у Кронштат, Марка Војновића је “сверусијски” цар Петар Први произвео у чин капетан-комодора (капетана корвете). Четири године доцније наименован је за заповједника Царичиног сопственог брода, коју је дужност обављао од 1778. до 1781. године.

Тих година се почела градити у Казану флота за каспијску експедицију. Команду над овом експедицијом очекивао је генерал-поручик Александар Васиљевич Суворов (1729-1800), касније прослављени генералисимус, но одлука је пала на грофа Марка Војновића, који је 11. јуна 1781. стигао у Астрахан, по Потемкиновом наређењу, да преузме команду над тамошњом ескадром, иако је то било опште изненађење. Војновић је кренуо из Астрахана са ескадром (три фрегате, један бомбардерски и два мања брода са 443 морнара и војника) ка источним обалама Каспијског језера, са циљем да сагради потребне фортификације на овој обали и прокрчи путеве руској трговини.

Експедиција је била веома задовољна оним што је тамо нашла: дивну природу, погодну климу, довољно пијаће воде, пространу и заштићену луку. У залеђу су лежали градови Астрабад и Сари.

Војновић је вјештим дипломатским маневрисањем користио несугласице између разних претендената на шаховски пријесто, као и борбу за превласт персијских феудалаца. Новембра 1781. године подигао је над Заливом батерију са 18 топова, касарну, болницу, магацине и неколико стамбених објеката. У Астрабадском заливу саградио је пристаниште, а полуострво на супротној страни назвао је Потемкиновим именом.

Тамошњи намјесник области Мухамед-ага Хан, са сједиштем у Харбину, наизглед је љубазно примио Војновића и његову експедицију, али га је на једној гозби приређеној за њега и његове офицере издао Персијанцима који су их заробили с намјером да их ликвидирају и разруше новосаграђене фортификационе објекте. Руске посаде су одбиле персијанске навале, док је Војновић, користећи се митом и неслогом персијанских поглавица, успио да са својим официрима побјегне и спаси се персијанске одмазде.

Астрабадски поглавар Мухамед – Хан, покајавши се за свој поступак према Русима, покушао је да се извини и Војновићу, а затим је

слао своје изасланике у Петроград, у намјери да се и тамо у руској престоници извини, али их Царица није примила.

По наређењу Потемкиновом, средином 1782. године Војновић је са својом експедицијом напустио Астрабадски залив, с тим што је његова ескадра провела двије седмице на испитивању каспијских обала и провјеравању наутичких карата. Крајем те године вратили су се у Санкт-Петербург, веома лијепо примљен у руској пријестоници.

По повратку у Петербург 1782. Марко Војновић је унапријеђен, а царица Катарина II подарила му је драгоцен прстен у знак захвалности.

Сљедеће 1783. године Крим је присаједињен Русији, па је одлучено да се оснује Црноморска флота. Марко Војновић је постављен за заповједника првог црноморског брода "Слава Катарине", који је тек био саграђен у бродоградилишту у Херсону (Херсонска губернија). Од 1786, после смрти контраадмирала Макензија, Војновић постаје командант луке и флоте у Севастопољу. Године 1787. унапријеђен је у чин контраадмирала.

Године 1787. царица Катарина Друга (Велика), у друштву аустријског цара Јосипа Другог, посјетила је Крим да види Потемкиново дјело. Пројекат за њен дочек урадио је Марко Војновић. Царица је стигла у предграђе Севастопоља звано Инкерман 22. маја, са својом сјајном пратњом. На узвишици изнад предграђа био је саграђен привремени двор и припремљен објед за царицу, њене госте и пратњу. Хроничар је, тим поводом, забиљежио:

"Када су високи гости сјели за сто, и музика засвирала, дигнута је завјеса са великог балкона и, на очиглед Царице и свих присутних, указао се величанствен поглед на велику Севастопољску луку, у којој је блистала Црноморска флота, која се састојала од: 3 бојна брода, 12 фрегата, 20 малих лађа, 3 брода за бомбардовање и 2 брандера. На сигнал кнеза Потемкина, велика лађа "Слава Катарине" истакла је царску заставу. Све лађе су је поздравиле са по 11 хитаца, а са командног брода одговорено је из 7 топова".⁵

Касније је Царица извршила смотру бродовља у Севастопољском пристаништу, а затим на броду "Слава Катарине" разгледала Севастополь и његове луке. Након царичине посјете Криму, Марко Војновић је унапријеђен у чин контраадмирала.

Кримска посјета је узнемирила Турке. Порта је убрзо после тога упутила Русији ноту којом је затражила повраћај Крима. Пошто нота није прихваћена, Турци гађају из топова два руска брода, па царица Катарина објављује рат султану 18. септембра 1787. године, који траје безмало пет година.

⁵ *Кавкасы или Подвиги и жизнь замечательных людей, действовавших в Кавказе*, Спб, 1858, стр. 35-36.

У руско-турском рату 1787-1791. Црноморска ескадра на челу с Марком Војновићем победила је надмоћнију турску флоту. Тада је Црноморска ратна флота имала два бојна брода, 10 фрегата и неколико мањих пловних јединица, док се турска флота састојала од 15 бојних бродова, осам фрегата и 20 мањих бродова. У одлучујућој и знаменитој поморској бици с Турцима 4. јула 1788. код Фидониса (Fidhoni), недалеко од Дунавског ушћа, Војновићева ескадра славила је побједу. И у жестоком окршају код Змијских острва у Црном мору поново је засјала звијезда Војновићева. И тада је разбио турску флоту. Ове побједе донијеле су му, као признање, Орден св. Георгија (Ђорђа) III реда и Орден св. Ане. Ваља нам рећи да су у овом побједоносном рату Црноморске ратне флоте под командом контраадмирала Марка Војновића били Димитриј Николаевич Сењавин (1763-1831) и Фјодор Фјодорович Ушаков (1744-1817), каснији прослављени руски адмирал.

Треба, међутим, истаћи да битка код острва Фидониси, ипак, није била одлучујућа у руско-турском рату 1787-1791. Одлучујуће битке биле су на копну: једну је водио генерал Румјанцев код Галца, а другу Суворов код Фокшанија и Римника.

Убрзо након мира у Јашиу (почетком 1892), кнез Потемкин губи своју наклоност према Војновићу, сматрајући га недовољно смјелим и предузимљивим у командовању Црноморском флотом. Стога је адмирал Марко Војновић смијењен са положаја команданта Црноморске флоте, а заповједништво флотом повјерено Ф. Ф. Ушакову.

По свом захтјеву, Војновић је отпуштен из руске службе. Незадовољан се вратио у отаџбину, гдје је неко вријеме боравио – до 1796. године, када је реактивиран и постављен за начелника Бродоградилишта на Дњепру. Године 1797. произведен је за вицеадмирала и постављен за члана Црноморског адмиралитета. Произведен је за адмирала – највиши чин у Руској морнарици, 1801. године. Неколико година био је управник Црноморског морнаричког училишта. Неко вријеме био је руски посланик у Персији. Године 1805. поново је поднио оставку и пошао у пензију. Двије године доцније, 1807, умро је готово заборављен у Витепску, у данашњој Бјелорусији.

У новијој руској историографији о Марку Војновићу прилично је писано, али недовољно коректно и афирмативно, на шта је први указао Новак Р. Миљанић 1972. године. Миљанић је пишући о најпознатијим руским адмиралима и генералима из Боке Которске – Матију Змајевићу и Марку Војновићу - подробно и критички указао на писање двојице руских историографа – Геоергија Шторма и академика Евгенија Викторовича Тарлеа.⁶ За првог аутора (Шторма) Н. Р. Миљанић каже да је, будући

⁶ Уп. Н. Р. Миљанић, *Руски адмирал из Боке Которске*. -Godišnjak Pomorskog muzeja ju Kotoru, XX, Kotor, 1972, стр. 150-158.

превише амбициозним настојао да напише романирану биографију адмирала Фјодора Фјодоровича Ушакова, сачинио “конфузно дјело” нарочито тамо гдје је одступио од историјских докумената и у оним поглављима гдје је хтио да да умјетничку обраду. Наш критичар посебно замјера Шторму што му је главна тенденција била “да Ушакова некако узвиси”, мада је он, иначе, био човјек “узорног карактера” и “високих интелектуалних способности и знања” - на рачун два контраадмирала – једног Руса (грофа Николаја Семјоновича Мордвинова) и нашег поморца Марка Војновића. Расправљајући међусобне односе и ривалство Ушакова и Војновића, до тренутка када први замјењује другог на дужности команданта Црноморске флоте, Г. Шторм олако и произвољно, па чак и клеветнички, износи неке појединости на штету угледа прослављеног команданта Севастопоља и Црноморске флоте Марка Војновића. И академик Е. В. Тарле у својој студији *Адмирал Ушаков на Средоземном мору (1798-1800)* даје неповољне оцјене о грофу Војновићу, истичући да се он показао у раду “неспособним и плашљивим старјешином” због чега је смијењен и на његово мјесто постављен Ушаков.⁷ Руски научник на више мјеста контроверзно и пристрасно износи мишљење о адмиралу грофу Марку Војновићу, што се може коначно утврдити на темељу руских историјских извора.

Закључујући ову биографску скицу о адмиралу Марку Иванову (Ивановичу) Војновићу, истакнутом бокешком поморцу у руској служби, који се као врсни стручњак виноу, попут Матије Змајевића, у врх руске морнарице, организирао прву Црноморску флоту и постао њен утемељивач и врховни заповједни, треба рећи да је он, упркос извјесним оспоравањима Г. Шторма и Е. В. Тарлеа, заорао дубоку бразду у историји поморства Русије и уписао се златним словима у анале њене морнарице...

Трагали смо и за портретом прослављеног руског адмирала Марка Војновића, али, на жалост, није нам пошло за руком да његов портрет (слику) пронађемо. У Одеси постоји Поморски музеј, па би ваљало тамо потражити Војновићев портрет и утврдити да ли његов портрет тамо постоји.

О Војновићевој експедицији по источној обали Каспијског језера (мора) постоји на руском језику диван опис, тј научна расправа обзнањена под иницијалима АЛ.СК. , коју због њене интересантности за детаљније изучавање Марка Војновића доносимо, уз нека наша важнија објашњења.

⁷ *Сочинения*, том X, Академия наук СССР, Москва, 1958, стр. 101.

АЛ. СК.

**ЭКСПЕДИЦИЯ ГРАФА ВОЙНОВИЧА К ВОСТОЧНОМУ
БЕРЕГУ
КАСПИЯ 1781-1782. г.⁸**

Осамдесетих година XVIII вијека Русија је почела градити у Казану флоту за каспијску експедицију. Иако је команду над овом експедицијом очекивао генерал-поручик Александар Васиљевич Суворов (1729-1800), касније прослављени генералисимус, одлука је пала на грофа Марка Војновића, који је 11. јуна 1781. стигао у Астрахан, по Потемкиновом наређењу, да преузме команду над тамошњом ескадром. Војновић је кренуо из Астрахана са ескадром (три фрегате, један бомбардерски и два мања брода са 443 морнара и војника) ка источним обалама Каспијског језера, с циљем да сагради потребне фортификације на овој обали и прокрчи путеве руској трговини на исток.

Експедиција је била веома задовољна оним што је тамо нашла: дивну природу, погодну климу, довољно пијаће воде, пространу и заштићену луку. У залеђу су лежали градови Астрабад и Сари.

Војновић је вјештим дипломатским маневрисањем користио несугласице између разних претендената на шаховски пријесто, као и борбу за превласт персијских феудалаца. Новембра 1781. године подигао је над Заливом батерију са 18 топова, касарну, болницу, магацине, неколико стамбених објеката. У Астрабадском заливу саградио је пристаниште, а полуострво на супротној страни назвао је Потемкиновим именом.

Тамошњи намјесник области Мухамед-ага Хан, са сједиштем у Харбину, наизглед је љубазно примио Војновића и његову експедицију, али га је на једној гозби приређеној за њега и његове офицере издао Персијанцима, који су их заробили с намјером да их ликвидирају и разруше новосаграђене фортификационе објекте. Руске посаде су одбиле персијанске навале, док је Војновић, користећи се митом и неслогом персијанских поглавица, успио да са својим официрима побјегне и скапула од персијанске одмазде.

Астрабадски поглавар Мухамед-ага Хан покајао се за свој поступак према Русима, покушао је да се извини и грофу Војновићу али му овај извињење није прихватио. Затим је Мухамед-хан слао своје изасланике у

⁸ Продолжение статей, посвященных истории Астраханского порта и Каспийской флотилии, напечатанных в Морск. Сборн. 1849. г., No No 1, 2 и 7. - Источниками для настоящей статьи служили разные дела, касающиеся настоящего предмета, в главном морском архиве, и следующие два, напечатанные документа: "Исторический журнал" Таблица, изданный в 1809. г., и "Выписка из журнала" одного из участников экспедиции, кап. лей. Радинга, помещенная в журн. Мин. Вн. Дела 1839. г., No 7.

Петроград, у намери да се извини за свој поступак, али их Царица није примила.

По наређењу Потемкиновом, средином 1782. године Војновић је са својом експедицијом напустио Астрабадски залив, с тим што је његова ескадра провела двије седмице на испитивању каспијских обала и провјеравању вјеродостојности постојећих наутичких карата. Крајем те године Војновићева експедиција се вратила у Санкт-Петербург.

Ета експедиција била предпринята в эпоху нашего величайшаго могущества на море – когда, в силу вооруженнаго нейтралитета, наши эскадры охраняли право торговли на Северном и Средиземном морях, деятельно создавался Черноморский флот, и готовилась обширная кругосветная экспедиция Муловскаго для утверждения господства на берегах Восточнаго океана. – Экспедиция графа Войновича не удалась; но тем не менее, предприятие это, по великости его начертания, весьма замечательно в истории нашего флота, особенно в истории собственно Каспийской флотилии, для которой оно было началом ея возрождения.

Восточный берег Каспийскаго моря, бесплодный и пустой, только временно занимаемый кочующими по его обширным степям, полудикими Киргизами и Туркменами, издавна привлекал внимание нашего правительства: через него пролегают дороги в баснословно-богатые страны Средней Азии и от них в Индию и Китай – страны шелку, шалей, золота и драгоценных камней, какими всегда казались они. Еще за – долго до приобретения Казани и Астрахани, в половине XVI века, мы уже имели торговые сношения с отдаленнейшими обитателями этого берега, Хивинцами и Бухарцами, приезжавшими к нам с их товарами; а с утверждения нашего в Астрахани (1557. г.), стали сами посылать туда караваны, именно на Мангышлак и Тюк-караган. С целью прочно утвердиться на этом берегу, Петр Великий, в 1716/17. г., снарядил сюда огромную экспедицию, Бековича, которая не удалась однакоже, и укрепления, построенные ею в Тюк-карагане и Красноводске, были оставлены. Торговля между тем продолжалась и предположения основать крепость на этом берегу время от времени возобновлялись: так, в 1741. и 1745 годах, были посылаемы офицеры для осмотра Мангышлака (пристань, лежащая восточнее Тюк-карагана, но часто с ними смешиваемая), и нашли что место то неспособно для крепости; потом, в 1763. году, с тою же целью, вновь был предпринят осмотр Мангышлака, и снаряженной для этого экспедиции, капитана Такмичева и майора Ладыженскаго, велено было – что и сделано – осмотреть не только эту пристань, но и весь восточный берег, до Огурчинскаго острова, а ежели тут не найдется удобной пристани, то обратиться к устью Эмбы, “чтобы ничего не пренебречь к привлечению сего торга в здешнюю сторону; современем великое возвращение принести могущаго”; в 1775. г. был еще

посылаем геодезист Васильев собственно для осмотра под крепость устья Эмбы. Крепость однакож не воздвигалась, главное потому кажется, что не находили для ней способного места, а может быть и потому, что побуждения были не очень сильны. С 1775. года, когда Американская война стала стеснять Английскую торговлю в Индии, заметно начала усиливаться наша торговля с нею через Бухару и Оренбург, а потому, натурально, пробудились давнишние замыслы на проложение кратчайшей дороги. За дело взялся Потемкин. В 1778. году деятельно началась постройка судов в Казани, и к лету 1780, как мы говорили (в нашей предшествующей статье), приведено в Астрахань 3 фрегата, 1 бомбардирский корабль и 5 ботов (при порте было только 2 бота); присланы из Петербурга команда и офицеры, и наконец, в июне следующего года, явился сюда полномочный начальник готовившейся экспедиции, капитан 2 ранга граф Марко Иванович Войнович.

Граф М. И. Войнович, только что пожалованный в настоящий чин, поступил в нашу службу в 1770. году, в бытность нашего флота в Архипелаге. Родом Славянин, опытный моряк, ловкий, смелый и довольно образованный, командуя небольшим фрегатом *Славою*, он обратил на себя внимание, заслужил георгиевский крест, по возвращении флота поступил к Потемкину и имел счастье управлять собственной шлюпкою Императрицы. - В тайной инструкции, данной ему для настоящей экспедиции, было предписано основать укрепление на одном из островов у восточного берега Каспия – преимущественно рассчитывали на Огурчинский, который полагали способным для этого – и стараться о проложении торговых путей в Индию; притом велено всеми средствами покровительствовать нашей торговле на этом море, очень стесняемой Персиянами. Власть дана полная, и никому, кроме его, не была открыта цель экспедиции.

29. июня 1781. года, через восемнадцать дней по прибытии в Астрахань, граф Войнович отправился в море с 3 фрегатами, 1 бомбардирским кораблем и 2 ботами, имея команды, всего до 443 человек.⁹ Из устья Волги вышли 8 июля и, сопровождаемые свежим попутным ветром, 13 подошли к остр. Жилому, против Апшеропского

⁹ Размерение и вооружение судов следующее: фрегаты (называвшиеся по номерам, 1, 2 и 3), длиною 98 ф., шириною 26, с углублением в грузу и отстоянием портов от воды следующими:

Углубление

1-й – 8 ф. 8 д. и 9 ф. 2 д.
2-й – 9 — и 9 – 2 —
3-й – 8 – 8 и 8 – 10 —

Отст. портов

4 ф.
3 – 11 1/2
4 —

полуострова; здесь остановились на якоре, послали один бот в Баку, “для проведения тамошних обстоятельств”, и между-тем делали съемку и промер вокруг острова. Через пять дней, 18 числа, послав возвратившийся из Баки бот в Энзели, пошли к восточному берегу Каспия, к остр. Огурчинскому и 21 стали у его юго-восточной оконечности. Увидев, что это песчаный, голый, бесплодный и безводный остров, 23 числа Войнович снялся отсюда и пошел прямо в Астрабадский залив – в юго-восточном углу Каспия – куда прибыл на третий день.

Астрабадский залив, о котором Войнович наслышался много хорошаго, и на который рассчитывал заранее, не обманул его. Обширный, глубокий и отовсюду закрытый, с юга он прилегает к цветущей равнине –

Водоизмещение по 77 ластове. На каждом по 20 пуш. 6-фунтовых. -Корабль (без имени) дл. 95 ф., шир. 27 ф., угл. 11 ф., с 10 пушками, 2 двух-пудовыми мортирами и 2 одно-пудовыми гаубицами. -Боты, дл. 66 ф., шир 18 S, угл. 7 S, имели по 12 трех-фунтовых пушек.

Из сделанного потом протеста Войновичем видно, что 1) все эти суда были построены из гнилаго лесу, отчего скоро и сгнили; 2) подняли только одну третью часть назначенного по вычислению груза; 3) чрезвычайно тесны в палубе, загроможденной баттереею, каютаами, камбузом, шпилем и клюз-баком; 4) порта очень низки, так-что нельзя поднимать их даже в тихий брасельный ветер, и ежели б, говорит он, не поставил на верхнюю палубу 4 S фунтовых фалкконетов, то нечем бы было и сигналы делать; 5) что по той же причине на двух фрегатах, шпигаты для стска воды сделаны только в клюз-бак – и то была новая причина к скорейшему гниению их; 6) что для меньшаго углубления с фрегатов сняты фалшкили; и, наконец, 7) что они имеют дифферент на нос, и кормы их так неуклюжи, что подобныя он видал только у Турок.

Оскорбленная этими протестами, поданными на имя вице-президента Адм. Колегии, Киолегия отвечала с сарказмами; Войновичем возражал. С обих сторон делались странные промахи против морского искусства: напр., Колегия советовала, для шпигатов “сделать скважины изнутри, для прохождения воды между обшивками, ко льялу” - веернейшее средство для сгноения судов. Войнович, на данный ему совет перенести шпиль и клюз-бак на верхнюю палубу, отвечал, что эта палуба очень тонка, так-что из не выдерживаются рымы, и потому не выдержать новых тягостей – как будто крепления утверждаются в палубу, а не в бимсы. На предложение Войновича снять верхнюю палубу – т. е. сделать баттарею открытою – и замечание, что он видел в Средиземном море фрегат безпалубным – т. е. без верхней палубы – Колегия отвечала, что палубное судно не может быт безпалубным -- игра слов; на представление, что фрегаты не подняли назначенного им груза, отвечала, что “судно не может не поднят своего груза, если он правильно вычислен;” на предложение, вместо неудобных бомбардирских кораблей, строить суда по образцу французских гальют-а-бомб, замечено, что “гальот-а-бомб то же значит (т. е. буквально), что у нас бомбардирскиль кораблм”, и проч. Вся эта переписка, все эти отношения Войновича – человека, протезируемаго свыше – к самостоятельной и упрямой Коллеги, очень замечательными.

подошве высоких гор – прорезанной светлыми ручейками, отененной густыми деревьями; климат – по крайней мере в продолжение целого года стоянки здесь – был превосходнейший: здоровый, всегда теплый и никогда утомительно-жаркий; строевой лес, плодовые деревья, богатые поля, множество редких птиц, пастбища, давали все средства к продовольствию; вблизи несколько деревень; подалее развалины Шахских увеселительных дворцов, с великолепными садами; еще дале – в разные стороны (в 40 и 90 верстах) – города Астрабад и Сари; пути отсюда в глубину Персии, в Индию и среднюю Азию способны и непродолжительны: до Бассоры полагали менее месяца караванного ходу, до Хивы 14 дней, до Бухары 18, в Индию, чрез Кандагар, 5 недель. - Оставалось только исходатайствовать позволение у Персиян утвердиться на их берегу, приобрести их доверенность, устроиться, и скликнуть купцов на новый выгодный путь – торговли. Обстоятельства были повидимому неблагоприятные, ибо в Персии тогда происходили междоусобные войны за наследство; однакоже, начало удалось как нельзя лучше: сильнейший из воюющих ханов, владетель Мазандеранской и Гилянской провинций, вскоре потом овладевший и Казбином, Ага-Магомет-Хан, очень ласково отвечал на посланное от Войновича с офицером письмо, и охотно уступал любое место на берегу Астрабадского залива для строений, обещая даже помогать своими людьми и материялами; он сам изъяснял, какие предвидит выгоды для своей страны от учреждения здесь торгового пристанища. - Тотчас по получении такого ответа, в сентябре месяце, приступили к построению укрепления на берегу (в урочище *Городовин*, в 80 сажнях от моря), для которого свезли с фрегатов 18 шести-фунтовых пушек, сделали в нем, покамест из тростника-казарму, госпиталь, амбар, несколько домиков и *базар*, а для причала судов пристань. Оставалось поднять флаг на построенном укреплении, на что ожидали разрешения высшей власти – у Потемкина был уже заготовлен и герб для нового селения – но вдруг, неожиданно, все эти замыслы рушились. Прошло четыре месяца от прибытия сюда эскадры Войновича. Во все это время, отношения к местным жителям и властям, были самые дружественные; взаимные посещения почти безпрестанные; Войнович ласкал и щедро дарил гостеприимных хозяев. Между тем, Ага-Магомет-Хан замышлял измену. Вытесненный из Казбина, ослабленный в своих силах, он может-быть стал страшиться нашего соседства, и так по крайней мере сам он объяснял в последствии – научаемый своими подчиненными, подозревавшими с нашей стороны неприязненные замыслы – слухи об этом, по обыкновению, ходили самые нелепые отдал приказание захватить Войновича в плен и стараться принудить его снять укрепление. Удобный случай к этому вскоре представился: 15 декабря у Персиян был большой праздник, и – как это очень часто случалось – Войнович и его офицеры, были приглашены ими в гости; в этот раз Войнович поехал со всеми

командирами судов и, вероятно по обыкновению, все *совершенно безоружные*. Ставка Персиян, была близка, верстах в четырех от нашего поселения. Встреченный с необыкновенным восторгом, видя множество вооруженного народа и зверскую радость на лицах их, Войнович с самого приезда стал догадываться, что Персияне замышляют что-то недоброе, и, чтобы скорее разрешить сомнения, вскоре объявил, что ему нужно возвратиться домой. Тогда замысел обнаружился. Войнович и его свита были немедленно схвачены, связаны, брошены в тюрьму, и там надели на них тяжелые колодки. - “Сколько ни жалостно было состояние всех нас, пишет один из участников этого бедствия, лейтенант Радинг, и болезненно от крайнего мучения, однако состояние графа Войновича было действительно всех горестнее; ибо сверх равного с нами в телесной муке страдания, преимущественно терзался он признанием собственно себя самого виною всему несчастному приключению, а наипаче рвался, воображая ту страшную разность, которую сделал он в участи своей чрез сие падение”. - На другой день объявили ему требования хана, состоявшие в том, чтобы построенные укрепления были немедленно скрыты. Войнович колебался, а Персияне, между-тем, пытались силою овладеть укреплением, и захватили 50 человек нашей команды, бывшей в лесу для рубки дров. Не находя никаких средств к освобождению, зная безсилие оставшагося в крепости гарнизона – только 50 солдат, да судовые команды и утешаясь еще тем, что укрепление на матером берегу поставлено им по собственному произволу – ибо ему было повелено избрать для укрепления “один из островов” у восточного берега Каспия – Войнович наконец решился послать старшего офицера, капитан-лейтенанта Баскакова, с повелением скрыть укрепление и пушки превезти на фрегаты. Когда это было исполнено, пленные солдаты освобождены, а на офицерах только облегчены оковы, заменю тяжелых колодок цепями, и – это было на третий день плена – всех отвезли в город Сари, где тогда находился сам Ага-Магомет-Хан. Хан принял их очень ласково, извинился в насильственном с ними поступке, уверяя, что был принужден к этому своими подозрительными подданными, обещал немедленное освобождение и даже предлагал новые услуги. Прошли две мучительные недели, а освобождения все не было. Между тем, пользуясь здесь свободою, пленные старались склонить на свою сторону сильнейших велемож, и ласкательством, подарками, обещаниями, наконец успели в этом: по их представлению, 2 января 1782 г., хан приказал отпустить Войновича и его свиту. Тут встретилось новое препятствие: сам хан уехал из города, а подозрительный народ, узнав о назначенном освобождении, окружил жилище пленников и грозился не выпустить их; к-счастию, один из преданных старшин, успел укрыть их в своем доме, дал лошадей и проводника, и тайком выпроводил из города. Быстро проскакали они девяносто верст, разделяющих город Сари от пристани, и радостно встретились со своими. - Войнович схватил горячку.

Не имея возможности уведомить правительство о своем приключении ранее весны, когда очищаются от льда устья Волги, Войнович отошел с его эскадрою под северный берег залива, к острову *Оретос* (ныне соединившийся с песчаною косою, ограничивающею этот залив с севера; теперешний островок Ашур, тогда назывался Евгений), и стал ожидать, какие ему последуют повеления. Между-тем Ага-Магомет-Хан, раскаяваясь ли, что так дешево отпустил пленных, или, в самом деле одумавшись, что наша дружба ему полезнее вражды, снова стал ласкаться к Войновичу, даже предлагал ему попрежнему строить крепость на материке, и наконец снарядил посланника к нашему двору, с извинениями и обещаниями. - Войнович, сам собою уже не мог ни на что решиться и, получив повеления, 8 июля 1782. года, со всею эскадрою оставил Астрабадский залив. По пути в Астрахань он еще осмотрел Балханский залив; потом заходил в Баку, где вел переговоры с местным ханом об обезпечении нашего купечества; вышед отсюда 27 августа, 9 сентября пришел к устью Волги и 16 в Астрахань.

Войнович отсюда поехал в Петербург, был там хорошо принят, получил следующий чин и перстень, еще несколько лет считался начальником Каспийской флотилии, а в 1787 году, произведенный в контр-адмиралы, послан командовать эскадрою в Черном море.

Неудавшаяся экспедиция не возобновлялась, в начале и потому может быть, что все суда эскадры Войновича (через один год службы их и через четыре от постройки!) оказались *сгнившими*. По крайней мере Войнович, тотчас же по возвращении его в Астрахань, вероятно получив новые приказания, хотел послать в Астрабад 2 фрегата и 2 бота, но, за неспособностью судов, не мог этого сделать, и едва могли снарядить туда один фрегат, с двумя ботами из остававшихся в Астрахани. Незнаем, с какою целью были посланы эти суда (под командою кап. лейт. Баскакова) и что они делали там; по журалам видно только, что в течение зимы, часто приезжали к ним Туркменские и Персидские старшины. Однакоже с этой поры на Каспийском море, при устье Волги, уже постоянно содержалась значительная эскадра "для покровительства нашей комерции и содержания в обузданности ханов, коих владения лежат на берегу Каспийскаго моря". (Инструкция князя Потемкина Главнокомандующему на Кавказе генералу графу Гудовигу). Одно из судов той эскадры, фрегат обыкновенно, и при нем бот, занимало постоянный пост в Астрабадском заливе.

Экспедиция Войновича стоила: постройкою судов 92, 934 руб., ежегодным содержанием 30, 040 руб., и экстренными расходами 14, 545 руб.

(*Морской сборник*, Том четвертый, Санктпетербург, 1850, стр. 227-236)

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА О МАРКУ ВОЈНОВИЋУ

1. АЛ. СК.: *Экспедиция графа Войновича к восточному берегу Каспия*. - Морской сборник издаваемый от Морского ученаго комитета. Том четвертый. За вторую половину 1850 года. Санкт-Петербург, 1850, стр. 227-236.

2. Архив С.-Петербургского филиала Института российской истории Российской академии наук.

3. BUTORAC, Pavao: *Boka Kotorska nakon pada Mletačke Republike*. - Rad JA, knj. 264, Zagreb, 1938.

4. ВЕСЕЛЫЙ, Ф.: *Очерк истории Морского кадетского корпуса с приложением Списка воспитанников*, Санкт-Петербург, 1852.

У Списку се налазе и имена: М. Војновића (стр. 24), Петра, Николе и Стевана (Стјепана) Вукотића под презименом Вучетића (стр. 74. и 84).

5. VISKOVIĆ, Berislav: *Vojnović Marko (1750-1807)*. – У: *Vojna enciklopedija*. Drugo izdanje, 10. Beograd, 1975, str. 588. Potpis: B. Vć.

6. *Войнович (Марко Иванович, граф)*. - У: Сборник императорского русского исторического общества, т. 60, Санкт-Петербург, 1887, стр. 109.

7. *Войнович (Марко Иванович, граф)*. - У: Энциклопедический словарь, томъ VI А, Санкт-Петербург, 1892, стр. 939.

8. *Войнович, гр. Марк Иванович*. - У: Энциклопедия военных и морских наук под редакцией Г. А. Леера, Санкт-Петербург, 1885, том 2, стр. 284.

9. *Войнович Марко Иванович (1750-1807)*. - У: Большая советская энциклопедия. Третье издание, Москва, 1975, 5, стр. 289.

10. *Войнович Марк Иванович (1750-1807)*. - У: Советская военная энциклопедия, Москва, 1976, стр. 315.

11. *Войнович (Марко Иванович, граф)*. - У: Энциклопедический словарь Брокгауз-Ефрон, Биографии, Москва, 1993, стр. 236.

12. *Войнович, гр. Марк Иванович*. - У: Полководцы, военачальники и военные деятели России в "Военной энциклопедии" И. Д. Сытина, С. Петербург, 1995, стр. 279.

13. ВУКЧЕВИЋ, Гојко: *Допринос бокельских помораца развоју руске ратне и трговачке флоте у XVIII и XIX вијеку*, Подгорица, 1996. О адмиралу М. Војновићу / стр. 26-35.

14. *Гидрографические исследования восточного берега Каспийского моря*. - Записки Гидрографического Департамента, 1843, No 18, стр. 239-260.

Чешће се помиње М. Војновић

15. ГОЛОМБЕК, Ј[осип]: *Породица југословенских Војновића*. - Записи, Цетиње, 1932, књ. X, св. 4, стр. [200]-205; св. 5, стр. [257]-262.

16. ДОЦЕНКО, В. Д.: Войнович Марко Иванович 1750-1807. – У: Морской биографический словарь, Санкт-Петербург, 1995, стр. 102.

17. *Экспедиция графа Войновича к восточному берегу Каспия (1781-1782).* - Морской сборник, 1850, No 9, стр. 227-236.

18. ЗЛОКОВИЋ, Игњатије: *Адмирал Марко Војновић.* – Годишњак Поморског музеја у Котору, II, 1953, стр. 15. Потпис: Иг. Зл.

19. ZLOKOVIĆ, Ignjatije: *Admiral Marko Vojnović.* – Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru, IV, 1956, str. 81-93.

20. К. В-о: *Войнович (Марко Иванович, граф).* - У: Энциклопедический словарь, том VI а, Санкт-Петербург, 1892, стр. 932.

21. КАБАНОВ, С. И.: *Мы ушли непобежденными.* Гангут, 1941. - Сборник воспоминаний, Ленинград, 1974, стр. 343.

22. КРОТОВ, П. А.: *Гангутская баталия 1714. года,* Санкт-Петербург, 1996.

О Змајевићу / стр. 77-78, 137-140 и др.

23. МАЛЫШЕВ В. Н.: *Адмирал граф Марко Иванович Войнович.* - У: Кавказцы или Подвиги и жизнь замечательных людей, действовавших на Кавказе. [Санкт-Петербург, 1858], стр. 1-26.

24. МАРТИНОВИЋ, Душан: *Црногорци на челу руске војске.* – Побједа, LVIII/1997, бр. 11354, 23. VII, стр. 17; бр. 11355, 24. VII, стр. 15; бр. 11356, 25. VII, стр. 15; бр. 11357, 26. VII, стр. 13; бр. 11358, 27. VII, стр. 13; бр. 11359, 28. VII, стр. 14; бр. 11360, 29. VII, стр. 15; бр. 11361, 30. VII, стр. 13.

Дио фельтона и о Војновићу!

25. МАРТИНОВИЋ, Ђорђе: *Наши земљаци руски адмирали.* - Борба, Београд, XX/1995, 232, 28. IX, 13; 232, 29. IX, 13; 234, 30. IX – 1. X, 29; 235, 2. X, 13; 236, 3. X, 15

26. Материалы для истории русского флота, Санкт-Петербург, 1867, Ч. 4, стр. 617.

27. МИЉАНИЋ, Н[овак]: *Руски адмирали из Боке Которске.* – Годишњак Поморског музеја у Котору, 1972, стр. 145-159.

28. НАКИЋЕНОВИЋ, Сава: *О херцеговским Војновићима,* Дубровник, 1910, 105 стр.

29. НАКИЋЕНОВИЋ, Сава: *Бока, антропогеографска студија,* Београд, 1918, стр. 435-436.

30. О дворянстве Войновичей (1856-1891. гг.). - Русский государственный исторический архив, Санкт-Петербург, Фонд 1343, Оп. 18, док. 3228: 1. Виленская губерния, в которой жили Войновичи - Ф. 1343, оп. 18, д. 3328; Харьковская губерния – Ф. 1343, оп. 18, д. 3330 а (1828 г.); Ковенская губерния – Ф. 1343, оп. 18, д. 3330 б (1891. г.); Ковенская губерния – Ф. 1343, оп. 18, д. 3330 в (1856. г.).

31. *Общий морской список*. Часть 3. Санкт-Петербург, 1890. О адмиралу М. Војновићу / стр. 315-317.

32. *Первые сражения русского черноморского корабельного флота. (Под начальством графа Войновича с турецким флотом 3 июля 1788 года, у косы Тендры)*. - Морской сборник, 1855, No 4, стр. 150-152.

33. PERIĆ, Jelka: *Vojnovići*. - У: Pomorska enciklopedija, 8, Zagreb, MCMLXIV, str. 150.

34. PLENČA, Dušan: Obezvrijeđene zasluge admirala Vojnovića od strane sovjetskih istoričara. - Jugoslovenski mornar, 1952, br. 4 i 5, str.

35. ПРЕЛОГ, Милан: *Војновић Марко, гроф*. - У: Народна енциклопедија Срба, Хрвата и Словенаца, I књига, Загреб, [б. г], стр. 403-404. Потпис: М. П-г

36. СОКОЛОВ, А.: *Заметки о Каспийском море*. - Записки Гидрографического Департамента, 1847, No 5, стр. 168-189

Публикована карта коју је саставио Марко Војновић.

37. СОКОЛОВ, А.: *Изменение уровня Каспийского моря*. - Записки Гидрографического Департамента, 1848, No 6, стр. 1-54.

Често се помиње и М. Војновић.

38. СОКОЛОВ, А.: *История Архипелагской кампании 1769-1774 г. г.* - Записка Гидрографического Департамента, 1849, No 7, стр. 230-401.

На више мјеста о М. Војновићу.

39. СОКОЛОВ, А.: *Экспедиция графа Войновича к восточному берегу Каспия*. - У: Морской сборник, том 4, Санкт-Петербург, 1850, стр. 227-236.

40. ТАРЛЕ, Евгений Викторович: *Адмирал Ушаков*. - У: Сочинения, Москва, Академия наук СССР, 1958, том X, стр. 93-229.

41. ШЕРОВИЋ, Петар: *Подаци о учешћу Војновића у бици код Чесме 1770*. - Годишњак Поморском музеја у Котору, IX/1960, стр. 233-235.

42. ШТЕЈН, Сергеј: *Родбинске везе Пушкин с Југословенима*. - Политика, Београд, XXIX/1932, 17. VIII, стр. 7-8.

43. ŠTORM, Georgij: *Admiral Ušakov* / с руског Љубомир Јесих, Zagreb, 1948, 379 стр.

2.

ЈОВАН В. ВОЈНОВИЋ**- контра-адмирал -**

Породица Војновић доселила се из Херцеговине у Херцег-Нови 1692. године после ослободилачких борби с Турцима 1689-1692. Тада је Херцег-Нови припао Млетачкој Републици која је Војновићима, који су млетачким властима 1771. године поднијели своје родословље, признала низ титула: кнезови, сердари, колунели и поморски капетани; затим, неки су постали грофови и руски адмирал. Године 1815. Аустрија им је признала грб и племство.

Од краја XVII до XIX вијека херцеговски Војновићи “моћнији бројем чланова него имањем” емигрирали су у Аустрију, Италију, Мађарску и Русију гдје су највише успјели. У другој половини XVIII стољећа, у вријеме императорке Катарине II и руског похода на Медитеран – с млетачких бродова неколицина су прешли на руске бродове и касније постали грофови и руски адмирал. Најпознатији је, свакако, био адмирал гроф Марко И. Војновић (1732-1807), који се прославио као оснивач Црноморске флоте и који је своје големе посједе на Криму оставио “свим православним Војновићима”. То његово завјештање погодило је покатоличене Војновиће* – Коста и његовог сина Луја, оснивача хрватског реализма, који су узалудно тражили насљедство преко руске амбасаде у Бечу...

Поред грофа Марка Војновића, руског адмирала, било је још неколико високих војних старјешина из рода Војновића: мајор и гроф Ђорђе Васиљев (1760-1821) и два његова брата – гроф адмирал Јован и гроф Александар Војновић, генерал кавалерије...

О учешћу бокешких помораца у руско-турском рату 1768-1774. године на малоазијској обали у Средоземљу под командом адмирала грофа А. Г. Орлова, међу којима је било и Војновића у поморској бици код острва Хиоса у луци Чесме, у једном прилогу књижевника Божицара Ковачевића

* Потоњи Војновић који је живио и умро у Херцег-Новом био је Ђорђе Војновић (1833-1895), начелник Општине (1863-1877), народни посланик Боке и предсједник Далматинског сабора у Задру. Као народни посланик борио се против аустријске политике која је хотимично занемаривала бокелско поморство, које је било и главно занимање његових славних предака. Ђорђев син Јован имао је два сина: Косту и Ђура, који су били крштени у манастиру Савини код Херцег-Новог, али их је доцније њихова баба Ангели-Радовани прекрстила у католичку вјеру. Коста је имао два сина -- Ива и Луја, који су живјели у Дубровнику и Загребу и постали познати писци и књижевници. Др Лујо Војновић био је и министар црногорске правде на Цетињу.

наводи се “плакета”, штампана у Фиренци 1774. године, а посвећена побједи код Чесме и руском адмиралу Алексеју Орлову, који је по тој бици добио име А. Орлов-Чесменски. На XV страници ове књижице, обзнањене под насловом: “AL FORTISSIMO, E VALOPOSISSIMO UOMO /IL CONTE/ AEESIO D’ORLOW /PLENIPOTENZIARIO PER S. M. IMPERIALE /CATERINA II. / SOVRANA DI TUTTE LE RUSSIE / SUPREMO GENERAL COMANDANTE/ DELLE DE LEI ARMATE/ SI DI TERRA, CHE DI MARE /NELL’ARCIPELAGO/ E DI VARJ ODINI CAVALIERE/&C. &C. &C. /FIRENZE MDCCLXXIV. / NELLA STAMPERIA DI GIO. BATISTA STECCHI, E ANTON GIUSEPPE PAGANI. /CON LICENZA DE’ SUPERIORI, описано је јунаштво херцеговских Војновића, посебно Јована Васиљева Војновића.

Б. Ковачевић држи да је аутор ове брошуре неки Грк или Албанац грчке културе из Епира или Србин из Млетачке Албаније тј. Боке Которске, јер се тако некако назива пјесник “епиникиона”, тријумфалне химне о побједи, која испуњава ову књижицу. У ствари, ријеч је о поеми пропраћеној прозним биљешкама међу којима је и ова о Војновићима, која у преводу књижевника Б. Ковачевића са италијанског гласи:

“Кнез Јован Војновић, илирски племић рођењем из Боке Которске, мајор прве класе у царској војсци, витез Ордена Светога Ђорђа, као и његов братучед кнез Марко, заповједник фрегате Светога Николе и једне грчко-руске ескадре у другом походу на Сорију, у крвавом нападу и заузећу Барутија (Бејрута – Д. М.). Веома се прославио разним другим мисијама које му је с успјехом одређивао врховни генерал кнез Орлов; био је међу првима који су развили царску заставу на турским лађама у митиленском арсеналу приликом оног тешког напада, а био је исто тако и главни покретач оне онолико славне битке код Патраса, у којој су спаљене или разорене многобројне дрске ескадре (галије – Д. М.) Улцињана године 1772; изванредан упјех имао је и у посланствима од највећег значаја код Али-Беја, Дахер-Омара и код капицибаше у вријеме примирја. За вријеме крваве опсаде Барутија изгубио је свог младог братучеда кнеза Јова Војновића од свих ожаљенога”.¹⁰

Према наведеном италијанском извору, види се да се гроф Јован В. Војновић веома истакао као мајор I класе у ескадри адмирала Алексеја Орлова која је крстарила по Средоземном мору¹¹ и имала више борбених

¹⁰ Божидар Ковачевић, *Неколико прилога библиографији: Једна стара и ретка књига о нашем учешћу у поморској битки код Чесме*. - Библиотекар, Београд, 1954, бр. 3, стр. 157-158.

¹¹ Петар Д. Шеровић, *Неколико млетачких докумената из Државног архива у Херцег-Новом из XVII и XVIII вијека*. – Историјски записи, XIII/1960, књ. XVII, св. 2, стр. 313-314.

окршаја са турским ратним и улцињским гусарским бродовима. Јован В. Војновић се истакао храброшћу на више мјеста, посебно код Бејрута и Патраса, због чега га је руска царица одликовала Орденом св. Георгија IV степена. Уз то, о грофу Јовану Војновићу знамо да је био од 1779. до 1788. године руски генерални конзул у Грчком архипелагу...¹²

Конта Јована Војновића спомиње и ванредни провидур Даниел Барбаро у једном повјерљивом писму, датираном у Котору 6. септембра 1782, херцеговском провидуру Ђанбатисти Корнеру, у којему га упозорава да буде опрезан према Војновићу “руском потпуковнику у Архипелагу, који је укрцан са својом пратњом на тартани Франћеска ди Папа Теокани из Идре (sic!) и долази из Трста”.¹³

Према подацима Тома К. Поповића, Јован Војновић је умро као контраадмирал на Каспијском мору.¹⁴

Ето, само толико штурих података наводимо о Јовану Војновићу, а о његовом млађем брату Александру, руском генералу и грофу – ни толико! Треба нам, међутим, рећи да се обојица, са споменутим титулама, налазе у генеалогском стаблу Војновића и Serraglija, које је – уз помоћ Ксеније Војновић, Лујове кћери, објавио Дарко Сувин у чланку “Уз генеалогiju Ива Војновића”,¹⁵ коју доносимо у прилогу. У Руском државном историјском архиву у Санкт-Петербург налази се, међутим, једна упрошћенија родословна шема фамилије Војновић, свакако оне у Русији, коју доносимо у поглављу “Трагом архивских докумената”. Ову шему је као доказ о племићком поријеклу приложио својој молби, упућеној руском Сенату, Александар Осипов Војновић 14. децембра 1845, и она се разликује по неким именима у појединим генерацијама.

3.

АЛЕКСАНДАР В. ВОЈНОВИЋ

-генерал кавалерије -

Гроф Александар Војновић био је руски генерал кавалерије. То је рођени брат Јованов. На жалост, у објављеној литератури нијесмо наишли на податке из његовог животописа. Био је патрун брода “Свети Никола”. Генерал Александар Војновић је унесен у схему породице Војновић. И то је све што знамо о њему.

¹² Т. К. Поповић, *Херцег-Нови*, Дубровник, 1924, стр. 153.

¹³ Томо К. Поповић, *Херцегови - историјске биљешке*, књига прва 1382-1797. – Дубровник, 1924, стр. 153; исти: *Херцег нови. Историјске биљешке*, књига прва 1382-1797. – Херцег-Нови, 1982 (Фототипско издање).

¹⁴ П. Д. Шеровић, *op. cit.*

¹⁵ Forum, XIX/1970, књ. XX, св. 10-11, стр. [818]-832. (Уп. и Mirko Žeželj: *Gospodar Ivo*, Zagreb, 1977, стр. 9.)

На крају дајемо факсимиле грбова породице Војновић и неколико аутентичних докумената похрањених у Државном историјском архиву Русије у Санкт-Петербургу

У Руском историјском архиву у Петрограду налази се неколико занимљивих архивских докумената о Војновићима, и то:

Ad 1) Родословно стабло Војновића које доносимо у прилогу почиње 1536. године (оно се битно разликује од Генеалошког стабла Војновића и Serragliја које је своједобно урадио Дарко Савин уз помоћ кћерке Луја Војновића Ксеније);

Ad 2.) Поднесак Александра Осипова Војновића, датиран 14. децембра 1845, којим тражи потврду свог племства;

Ad 3) Званична потврда од 9. јануара 1846. године из које се види да се род Војновића у Русији од 1838. године води као племство.

Dr Dušan J. MARTINOVIĆ

SUMMARY

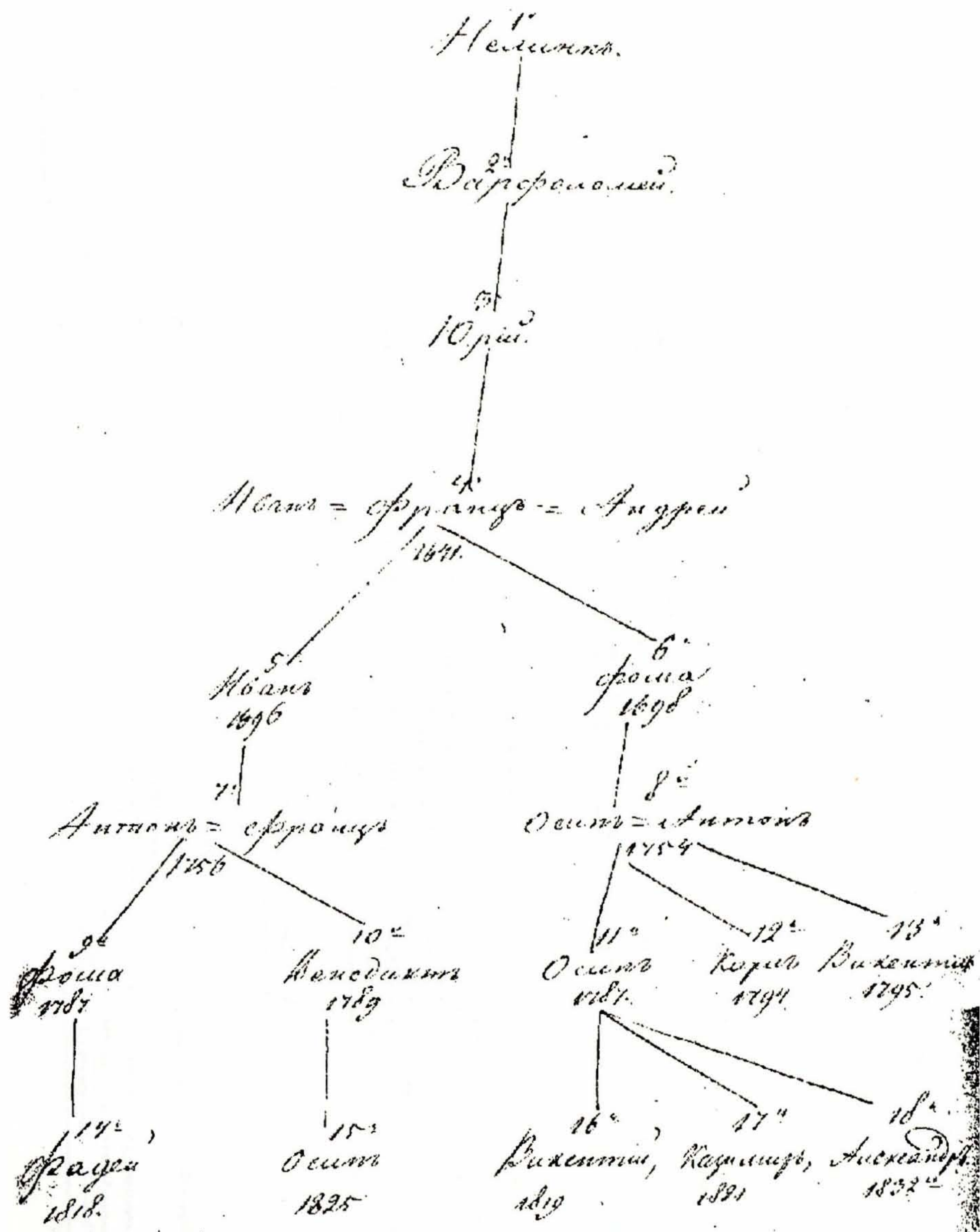
The Vojnovićs are old nobility whose genealogy is dating to the Middle Ages. According to family tradition they are descended from Stevan Dečanski, bearing the coat-of-arms of Nikola Altomanović. Their coat-of-arms and nobility were confirmed by the Venetian Republic in 1771, and by Austria in 1885. They were entitled to various nobility titles: in Serbian lands they were princes and sirdars; in Austro-Hungarian counts and captains; in Hungary they had the title of counts.

The Vojnovićs developed the maritime skills in the second half of the eighteenth century. They specially excelled in Russian service, advancing to the highest ranks – admirals and generals. A special place is taken by the army leader Marko Ivanov Vojnović (Herceg Novi 1750 – Vitebsk 1806). There is a considerable comprehensive literature on him in the Russian military historiography, which enables a fairly easy reconstruction of his biography. At the age of twenty he joined the Russian fleet as volunteer in 1770 under the command of vice-admiral Arf. He got the rank of lieutenant and was in command of the frigate “Slava”, with which he distinguished himself in the first Archipelago Expedition (1769 – 1774) of the Baltic Flotilla in the cruising actions in the Aegean and in the Levantine Seas. At the order of count Orlov he captured several Greek and English vessels and took their smuggled commodities. He was conferred St George’s Decoration of the 4th degree.

When after the treaty of Kucuk – Kajnardzi (1774) Russia started building the fleet for Caspian expedition, Marko Vojnović was assigned that responsible task. And when it decided to establish the Black Sea Fleet in 1783, Marko Vojnović was appointed the first master of the vessel “Slava Katarina”. In 1776 he was appointed commander of the port and fleet of Sebastopol and the following year (1777) he was promoted to the rank of rear admiral. In the Russian – Turkish war of 1787 – 1791 the Black Sea Fleet with Marko Vojnović at head defeated the more powerful Turkish fleet. It achieved splendid victory off Phidonis, near the Snake Islands and other places. These victories brought him high decorations: St. George’s Decoration of the 3rd degree and St Anne’s Decoration.

M. Vojnović was for several years retired and till 1796 stayed in his native country, but was then reactivated and appointed head of the Shipyard on the Dnieper. In 1797 he was promoted to vice-admiral and appointed member of the Black Sea Admiralty. In 1801 he was promoted to admiral. He died on 11th November 1806 and was buried in Vitebsk.

Besides the count Marko Vojnović, the admiral of the Russian Fleet, there were two other military officers with high rank in the Russian Army: rear admiral Jovan and his brother Aleksandar, a general. There is some information about Jovan, but very little about Aleksandar. Jovan distinguished himself as a major in the battle off Cesma, near the island of Hyos, under the command of admiral Aleksej Orlov and conferred St George’s Decoration of the 4th degree. Jovan’s younger brother Aleksandar was the patron of the vessel “St Nikola”. He was a cavalry general, unfortunately we do not know anything more about his personal data, except for these few.

31387

ПРАВИТЕЛЬСТВУЮЩІЙ

СЕНАТЪ.

Герольдія.

2 Экспедиція.

Стола /

Декабрь "14" дня
1845 года.

N° 278.

С. Петербургъ.

2 Экспедиція Герольдін, препровождає
при семъ приложенны при представленіи
въ Правительствующій Сенатъ *Римско-
Католической Духовнои Колле-
гій* аты 11 Октября 1845 года № 3844,

въ доказательство Дворянскаго происхожде-
нія *Казимея риза Алек-
сандра Войновича, форму-
лярный и краткий список* и
документы на 7 листахъ, покорнѣйше
просить *не рѣуа*
Экспедицію
Герольдіи, по разсмотрѣніи съ возвраще-
ніемъ этихъ документовъ удовле-
вить: слѣдуетъ ли означеннаго *Алексан-
дра Войновича* считать изъ Дворянъ
съ присовокупленіемъ свѣденія о времени
его рожденія?

Товарищъ Герольдмейстера

Въ должности Секретаря

Помощникъ Секретаря

1877

1845 года. Декабря. 20-го
в. Ламанского Мехуров
Гермиди под № 1877 за-
явлено.

Сущим
Декабря,

Отношение 4. Экспедиции Герми-
дию под № 14. Декабря. 20-го. 1845
при котором представлено
документы о проименении Ко-
васьяна Александра Се-
нова сына Войновича, про-
сит удовлетворить, с подуче-
нием его считать изъяснений.
Исправку по какому-либо случаю
определенного Гермиди № 19.
Сентября 1838 года по 10
Августа. В том же
случае Александра Семенова
сына Войновича утверждено

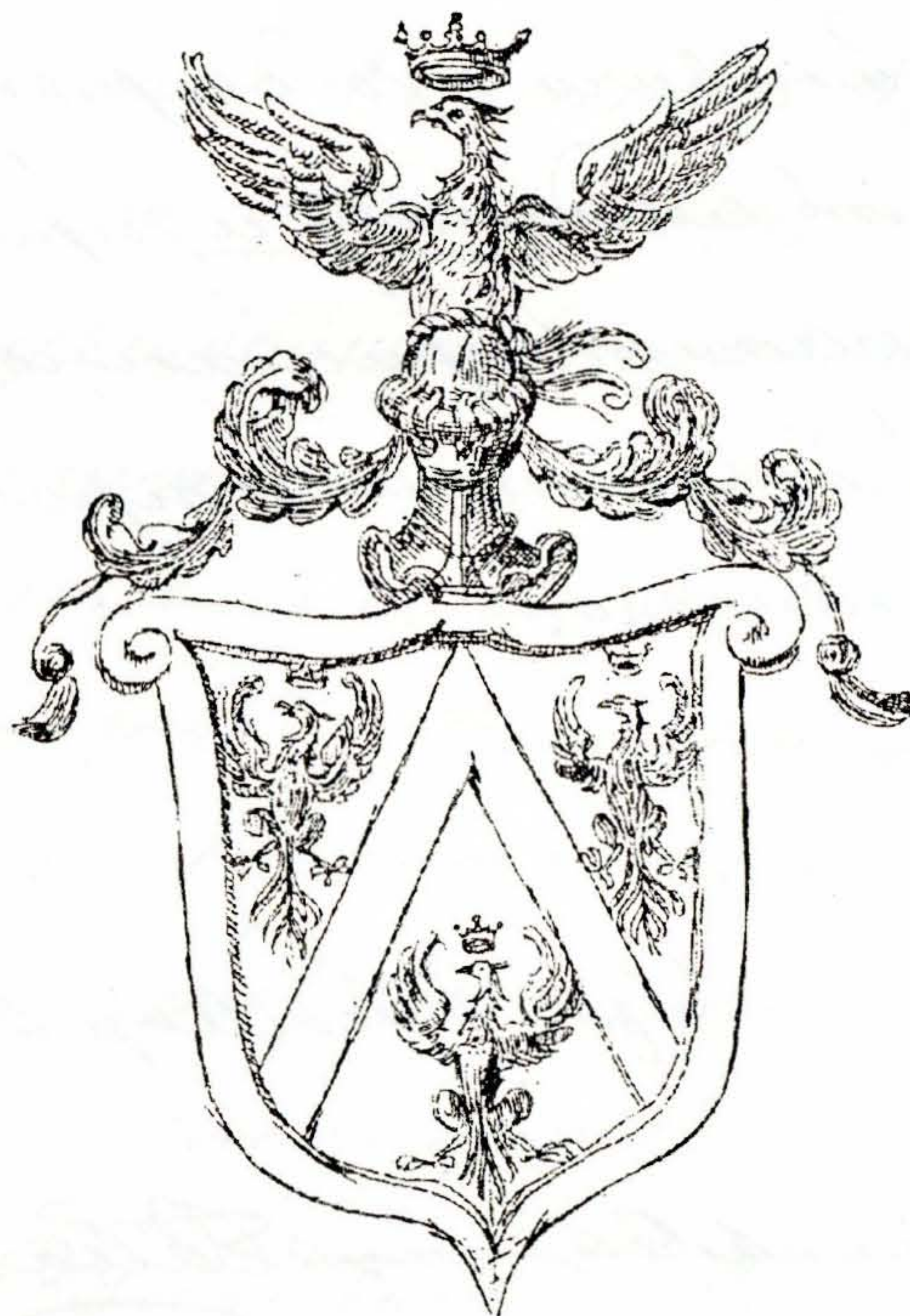
во дворянства. Приказа-
ли: како родъ Војнови-
чей во много числѣхъ и именъ
содръжъ Основъ сына Вој-
новича 19 Сентября 1838 года
утверждено во дворянствѣ,
то предоставитъ 1го въ-
шедшій Герольдъ удостовѣритъ
таковоу же 2го что его
Војновича сущъ дворяномъ
имѣетъ слѣдуетъ, и при томъ
возвратитъ присланное ему
оное документъ о происхо-
жденіи его.

Въ 9 Января 1846

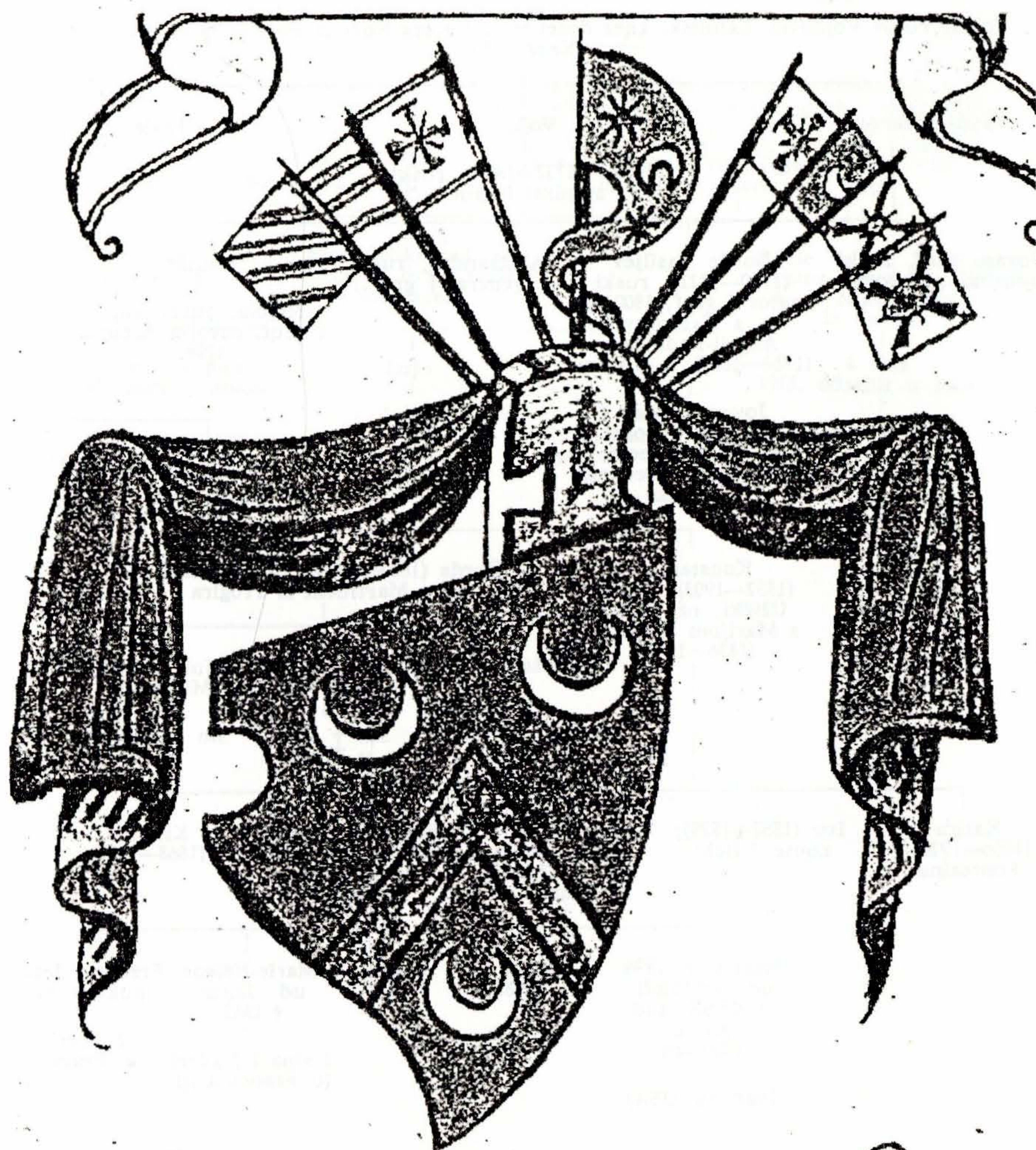
Имѣющаго Секретаря Александръ

Херцег-Нови из времена Војновића

Грб Војисавића

VOJNOVICH

Породични грб Војновића

Jovan Vujov Vojnović, katunski knez doseljen u Herceg-Novi iz Popova polja 1689—1692
(Kneževići)

